

אלא בכדי שיקרום הצד התחתון שלה! ובגמרא מפרש לה.

ב. משלשלין את קרבן הפסח בתנור בערב שבת עם חשכה, והוא נצלה והולך בליל שבת! אף דבעלמא אסור לעשות כן, כדשינונו ברישא. וטעמא מבואר בגמרא.

וכן מאחיזין את האור [האש] במדורת בית המוקד שבמקדש, בערב שבת קודם חשיכה! ולא חיישינן שמא יבעירוה הכהנים בשבת.

שלשכה גדולה היתה, והכהנים היו מתחממין שם במדורת אש שהיתה מוסקת תמיד. [והוצרכו לכך מפני שהיו מהלכין יחפין על רצפת השיש של העזרה, כדילפינן, הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודשין — מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו ובין הכלי, אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו ובינה].

אבל בגבולין אסור לעשות כן. דחיישינן א-כ שמא יגמור הבערתה בשבת. אלא מאחיזין את האש בעצים רק אם יש די זמן בכדי שתאחז האור ברובו של העץ קודם השבת.

רבי יהודה אומר: בפחמין די בכך שתאחז בהם האש בכל שהוא. ואף שאין זמן בכדי שתאחז האש ברובן. כי מאחר ונאחזה בהם

האש בכל שהוא, שוב אין צריך לחתות בהם. שאין דרכם להכבות.

גמרא:

שינונו במשנתנו: אין צולין בשר בצל וביצה, אלא כדי שיצולו מבעוד יום.

והוינן בה: וכמה הוא שיעור הצליה הנצרך להחשיבן כצלויים מבעוד יום?

אמר רבי אלעזר אמר רב: כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי.

בן דרוסאי היה לסטים, ובישל את מאכליו שלישי בישול. ומאחר שנצלו בשיעור כזה קודם השבת, שוב מותר להשהותם בשבת כי שוב אין לחשוש שמא יחתה בגחלים⁽¹⁾.

ומוכחינן: איתמר נמי, אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: כל שהוא מבושל בידי ישראל כמאכל בן דרוסאי — שוב אין בו בגמר בישולו על ידי נכרי משום איסור "בישולי נכרים". הרי שלאחר בישול בן דרוסאי חשיב כבר כמבושל. והכא נמי, אין לגזור בו משום שמא יחתה.

תניא: חנניא אומר: כל שהוא מבושל קודם

אבל הרמב"ם פסק כחכמים. ועם זה כתב בפרק ד הלכה טז: אין צולין בשר בצל וביצה על גב האש, אלא כדי שיצולו מבעוד יום, ויהיו ראויים לאכילה. והיינו כמאכל בן דרוסאי. [וכבר הקשה כן הרא"ש לקמן לח ב בסתירת דברי הר"ף]. וגם פסק דין המשנה לגבי פת דסגי שיקרמו פניה, אף דלא הוי כל צרכה. ומבואר מדבריו דמתניתין איירי במונח הבשר ממש על

1. והעולה לכאורה משמעתי, דמתניתין כחנניה היא. אבל לחכמים, כל זמן שלא נתבשל כל צרכו אסור להשהותו. וכן איתא לקמן לז ב, דמסיפא דמתניתין מוכח כן. מדקתני, דפת שכבר קרמו פניה מותר להשהותה, ואף שעדיין לא נאפתה כל צרכה. ומכאן פסקו רש"י ורבינו חננאל שם, כחנניה. דהרי סתם מתניתין כוותיה.

רש"י].

ופשטינגן: **תא שמע: רבי אליעזר אומר: אין נותנין פת לתנור אלא כדי שיקרמו פניה המדובקין בתנור מבעוד יום.** והם הקרויים במשנתנו "תחתון שלה".

שנינו במתניתין: **משלשלין את הפסח בתנור עם חשיכה.**

והוינן בה: **מאי טעמא מותר לעשות כן?** והא קתני ברישא אין צולין "אלא כדי שיצולו מבעוד יום".

ומשנינן: **משום דבני חבורה של פסח זריזין הן.** ולא חיישינן בהו שיבואו לחתות בגחלים⁽²⁾.

ותמהינן: **הא לאו הכי דזריזין הן, לא היו מתירין להם לעשות כן? והאמר מר: בישרא דגדיא — בין אם שריק [נטוח] פי התנור ובין אם לא שריק, שפיר דמי להשהותו בשבת, אף אם לא הגיע לבישול מאכל בן דורסאי.** כי מאחר דהרוח מזיקה לו לא חיישינן שיגלה פי התנור ויחתה. והרי הפסח בא מכבש בן שנתו, ובין כך לית לן למיחש ביה למידי. ולמאי איצטריך לטעמא ד"זריזין הן"?!

השבת **כמאכל בן דורסאי — מותר להשהותו בשבת על גבי כירה,** כדי שיגמר בישולו בשבת. ואף על פי שאין הכירה גרופה מגחלים, ואף אינה קטומה [שלא פזר אפר על הגחלים להפיג חומם], לא חיישינן בה שמא יחתה בגחלים מאחר שנחשב כבר כמבושל. והיינו כרב, דקאמר "כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דורסאי".

שנינו במתניתין: **אין נותנין פת.** רבי אליעזר אומר: כדי שיקרום התחתון שלה.

איבעיא להו: דרך האפיה של ככרות לחם היא להדביק את העיסות לדפנות התנור סביב. ולכן יש להסתפק לאיזה צד של ככר הלחם קרי רבי אליעזר "תחתון".

האם הוא האריך צד של הככר דבוק גבי דופן התנור, ולפי זה מחמיר רבי אליעזר יותר מתנא קמא. כי לתנא קמא די שיקרמו פני הככר הפונים לחלל התנור, שממהרים לקרום יותר מהצד הדבוק לדופן.

או דלמא קרי "תחתון" להאריך צד דפונה לגבי האור [לפנים חלל התנור]. ולפי זה בא רבי אליעזר להקל. כי לפי הצד הזה תנא קמא סובר דבעינן שיקרמו כל פניה מבעוד יום. ואף הצד הדבוק לתנור [תוספות בדעת

והעולה מדבריו דכל שלא נתבשל כמאכל בן דורסאי, אסור להשהותו אף בגרוף וקטום. והוא דבר שלא הוזכר בפוסקים. ועיין בחידושי רבי עקיבא איגר שם, שנתפלל על זה.

2. ובעירובין קג א איתא דאביי לית ליה האי טעמא. והא דלא גזרו בפסח, היינו משום דאין שכות במקדש. רשב"א.

הגחלים. דבהכי לא חיישינן לחיתוי לאחר שהגיע למאכל בן דורסאי. ובהא אף חכמים דחנניה מודו, דמותר להשהותו. ולא פליגי אלא בבישול, או כשהצלי מונח בסמוך לאש ולא על הגחלים. ויעויין במשבצות זהב ריש סימן רנ"ד [הובא לעיל י"ח בהערה 10].

והרא"ש שם כתב בשם רבינו יונה, דמתניתין איירי בגרופה וקטומה. דמותר להשהות עליה אף לחכמים, לאחר שנתבשל כמאכל בן דורסאי.

אלא אמר רב הסדא: קרא ד"בכל מושבותיכם", לא לכך הוא בא. אלא כי אתא, למשרי אברים ופדרים של קרבנות ערב שבת, הוא דאתא⁽³⁾ לומר שמקטירים אותם כל הלילה ואפילו בשבת.⁽⁴⁾ אבל מדורת בית המוקד ודאי לא דחיא שבת. דהא לאו צורך גבוה היא, אלא צורך כהנים. והא דלא גזור בה בערב שבת עם חשיכה, היינו משום דכהנים זריזים הן, וכולם בני תורה וחרדים הם. וזכורים מאיסור הבערה בשבת, ולא אתו לחיתויי משתחשך.

שנינו במתניתין: ובגבולין אין מבעירין עם חשיכה, אלא כדי שתאחז האור ברובו מבעוד יום.

והוינן בה: מאי "רובן" של עצים?

אמר רב: שתאחז האש ברוב של כל אחד ואחד מהעצים ולא סגי שתאחז האש ברוב מנין העצים. אלא אם יש עץ אחד שלא אחזה האש ברובו, חיישינן שיבוא לגמור הבערתו משתחשך.

ושמואל אמר: אם אחזה האש בעצים, עד כדי ששוב לא יאמרו "הבא עצים דקים ונניח תחתיהן בשביל להבעירם", קרינן בהו "אחז אור ברובו". ומותר להבעירם אף אם

ומשנינן: התם, שהתרנו בגדי, איירי בבשר גדי דמינתח לנתחים, ולכן הרוח מזיקה לו.

אבל הכא, בקרבן פסח, הרי לא מינתח השם לנתחים, אלא נצלה כשהוא שלם. כדכתיב "על ראשו ועל קרבו". ואם יגלה את פי התנור לא תקלקלנו הרוח. הלכך חיישינן לחיתויי, אי לאו הא דזריזין הן.

שנינו במתניתין: ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד.

והוינן בה: מנא הני מילי דעבדינן הכי, ולא חיישינן שיבעירוהו בשבת כדחיישינן בגבולין?

אמר רב הונא: כתיב "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". וממעטינן: "בכל מושבותיכם" דוקא אי אתה מבעיר. אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד שהיא במקדש, ואינה נחשבת ב"מושבותיכם".

מתקיף לה רב אשי: אי הכי, שגם האש שבבית שבבית המוקד, שאינה מכלל עבודת הקרבנות, התמעטה מ"מושבותיכם" — אפילו בשבת עצמה נמי יהיה מותר להבעיר אש במדורת בית המוקד. ואילו במשנתנו לא קתני אלא שלגזירה דרבנן בערב שבת לא חיישינן במקדש.

3. ומיירי מאברים ופדרים דחול, שכבר משלה בהם האור מבעוד יום. דאי לאו הכי, קיימא לן דאין עולת חול קריבה בשבת. תוספות.
עוד כתבו, דאין לפרש דקאי על איברי שבת שקרבין בשבת, ואין משהין את הקטרתם למוצאי שבת, משום דהיא לא ילפינן מ"מושבותיכם" אלא מ"עולת שבת בשבתו".

4. ונסתפק ריב"א, אי דוקא קרבנות תמיד דחול מותר להקטיר כליל שבת, משום דתמיד דוחה

3. ומיירי מאברים ופדרים דחול, שכבר משלה בהם האור מבעוד יום. דאי לאו הכי, קיימא לן דאין עולת חול קריבה בשבת. תוספות.
עוד כתבו, דאין לפרש דקאי על איברי שבת שקרבין בשבת, ואין משהין את הקטרתם למוצאי שבת, משום דהיא לא ילפינן מ"מושבותיכם" אלא מ"עולת שבת בשבתו".
וצריך עיון, דלכאורה האי קרא מישתעי

לא אחזה האש בכל עץ ועץ.

תנא רב חייא לסיועיה לשמואל: כתיב גבי הדלקת נרות המנורה, "להעלות נר תמיד". ודרשינן, שמצות ההדלקה היא, עד כדי שתהא שלחבת עולה מאליה. ולא שתהא שלחבת המנורה עולה על ידי דבר אחר. אלמא, בכי האי גוונא היא הדלקה. ובמקום שהקפיד הכתוב שלא תכבה, כגון במנורה, סגי שתהא שלחבת עולה מאליה, ואין צריך שתהא הפתילה שורפת ברובה. והוא הדין הכא לגבי מדורה [רש"י בפירושו אחד, ותוספות. עוד הביא רש"י דאיכא דתנו לה לגבי הבערת מדורה בערב שבת. והיינו ממש דינא דמתניתין, וכדשמואל].

והוינן בה: **עין יחיד**, כיצד מותר להאחז בו את האור בערב שבת?

רב אמר: משתכנס האש בתוך העץ, עד שישרף רוב עביו.

ואמרי לה: משיאחזו האור ברוב היקפו של העץ מבחוץ. ואף שלא נאחזה בו מבפנים ברובו, מותר. ואיפכא נמי, אם אחזה האש ברובו מבפנים ולא ברוב היקפו, אסור.

אמר רב פפא: כיון דפלוגתא היא, הלכך אזלינן לחומרא, ותרוייהו בעינן. **בעינן רוב עוביו, ובעינן נמי רוב היקפו.**

ואמרינן: לימא האי פלוגתא — בפלוגתא דתנאי היא.

דתנאי: **רבי חייא אמר:** מבעירין את העצים בערב שבת, אם יספיקו לבעור מבעוד יום,

עד שישחת העץ מלהיות ראוי למלאכת אומן. והיינו, שישרף רוב עוביו.

רבי יהודה בן בתירא אומר: כדי שתאחז האש משני הצדדין מבעוד יום. והיינו רוב היקפו. ואף על פי שאין ראייה לדבר, אבל יש זכר לדבר שלאחר שאחזה האש בשני צידיו, שוב הולך ודולק ואינו כבה, דכתיב "את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר — היצלה למלאכה!". שכל שאחזה האש בשני צידיו, בידוע שהוא יבש מבפנים.

[והא דכתיב בסיפא דקרא "היצלה למלאכה"? בעץ גפן מישתעי התם. אבל בשאר עצים, אין נשחת ממלאכה באחיזת האור בשני קצותיו, כדמוכח בשמעתינן. תוספות].

כתיב ביהויקים "והמלך יושב בית החרף בחדש התשיעי, ואת האח לפניו מבערת".

והוינן בה: **מאי "אח"?**

אמר רב: אחוונא [עץ ערבה].

ושמואל אמר: עצים גדולים שנדלקו באחוונא [באמצעות ערבה]. וקרי להו "אח" על שם שנדלקים באחווה, שהקטן מדליק את הגדול. ולפי פשוטו של מקרא, משמע שהוא הכלי שמבערין עליו את האש. רש"י שם].

ומוכיחה הגמרא מלשונם של אנשים כרב, ש"אחוונא" הוא עץ הערבה:

החורא דאמר להו לאנשים שלידו: **מאן בעי מי מעונין באחוונא? ולאחר מכן אשתכח נמצא שהציע להם ערבתא.**

שמשלה בהם האור נעשו כלחמו של מזבח להתירם בשבת. תוספות.

שבת. או בכל הקרבנות מיירי. ואף בקרבנות שאין הקרבנתם דוחה שבת. דשמא לאחר

אמר רב הונא: מותר להבעיר קנים בערב שבת עם חשיכה, ואין צריכין שיאחו האור ברובן מבעוד יום, לפי שאינם כבים, אלא דולקים והולכים. הלכך ליכא למיחש בהו שמא יחתה בהם.

אבל אם אנדן לקנים יחד, צריכין הם אחיזת האש ברובן מבעוד יום, כדי שיותר להבעירן. שלפי שאין שלהבת יכולה ליכנס בינותם, עלולים הם להכבות ויבוא לחתותם.

גרעינין של תמרה — אם עשה מהם מדורה לכשיבשו, אין צריכין שתאחו אש ברובן משום שאין דרכם להכבות.

אבל אם נתנן בחותלות [כלים העשויים מלולבין] ונתן את החותלת בתוך המדורה כשהיא מלאה בגרעינין, צריכים הם אחיזת האור ברובן. דבלאו הכי, חיישינן שיכבו משתחשך ויבעירן. לפי שצבורין הם יחד, ואין השלהבת נכנסת ביניהם.

מתקיף לה רב הסדאי לרב הונא: אדרבה, איפכא מסתברא: קנים, שאינם מאוגדים, צריכים רוב, לפי שיותר יש לחוש בהם שיכבו. משום דמבדרן, שמפוזרים לכאן ולכאן, והקנה הבלוט החוצה לא ימצא את חברו להדלק ממנו. אבל כשאנדן אין לחוש כל כך שיכבו, שהרי לא מבדרן נינהו, וכל אחד ידלק מחבירו. הלכך אין צריך שתאחו האש ברובם.

וכן גרעינין שאינם צבורים צריכים רוב, משום דמבדרן, ואינם מדליקים אחד את חברו. אבל כשנתנן בחותלות לא בעו רוב. משום דליכא למיחש בהו שיכבו, דהרי לא מבדרן.

איתמר נמי איתמר נמי, אמר רב כהנא: כ-ב קנים שאנדן צריכין שתאחו האש ברוב הקנים מבעוד יום. ואם לא אנדן, אין צריכין רוב. והיינו כדרב הונא.

אבל בגרעינין, איפכא קאמר: גרעינין צריכין רוב. שכל שאינם צבורים דרכם להכבות. ואם נתנן בחותלות, אין צריכין רוב, שעל ידי שהם צבורים, נדלקים שפיר זה מזה. והיינו כדרב חסדא.

תני רב יוסף: ארבע מדורות מותר להבעירן בערב שבת עם חשיכה, ואין צריכין שתאחו האש ברובן מבעוד יום. ואלו הן: מדורה של זפת, ושל גפרית, ושל גבינה [בהגהות הגר"א מציין שהרי"ף גורס "קירא" במקום גבינה, דהיינו שעוה], ושל רבב [שומן ושעוה וכל דבר הניתן]. לפי שאין דרכן להכבות לא חיישינן בהו לחיתוי.

במתניתא תנא: אף מדורות של קש [זנבות השבלים] ושל גבבא [הנגבב מן השדה], אין צריכים אחיזת האש ברובן, מבעוד יום, לפי שאינן נכבים.

אמר רבי יוחנן: אף עצים של כבל, אין צריכין רוב. ובסמוך יבואר.

מתקיף לה רב יוסף: מאי היא "עצים של כבל" דקאמר רבי יוחנן?

אילימא פילתא [עצים דקים], אמאי אין צריכין רוב? **השתא פתילה דאמר עלה עולא:** המדליק את הפתילה בערב שבת צריך שידליק את האש ברובה מבעוד יום — פילתא מיבעיא למימר שצריכים רוב? והא יותר איכא למיחש בהם לכיבוי מבפתילה.